

Mottagare

Barn- och utbildningsnämnden

Uppdrag effektivisering 2025 – konsekvenser för Förskolan Gotland

Förlag till beslut

Informationen tas emot

Sammanfattning

Barn- och utbildningsnämnden har beslutat om en procent effektivisering gällande bemanning inom Utbildning och arbetslivsförvaltning. Det motsvarar totalt 3,85 miljoner kronor för Förskolan. Förskolan hade 2024 ett underskott på 4,9 miljoner kronor och har för 2025 ett prognostiserat underskott på 3,1 miljoner på grund av uteblivna intäkter och trots planerad övertalighet. Det innebär att förskolan behöver spara 6,95 miljoner kronor 2025. Tidigare åtgärdsplaner har inte kunnat hämta hem underskottet, vilket visar att ytterligare nedskärningar är svåra att genomföra utan att påverka utbildningskvalitet samt arbetsmiljö för både barn och medarbetare.

Barnprognosen för de kommande tio åren visar en minskning med cirka 177 barn, men kommer med största sannolikhet landa på mellan 250-300 barn då det redan har minskat med 173 barn de senaste två åren. Det främsta tappet av barn sker på Mellersta Gotland just nu, men kommer även drabba verksamheter på Norra Gotland och Visby-förskolorna. Detta kräver en långsiktig plan för förskoleorganisationen för att säkerställa att förskolorna har en hållbar organisation för att kunna erbjuda kvalitativ undervisning och en hållbar arbetsmiljö.

Effektiviseringen innebär en minskning av 6,77 tjänster motsvarande 1,3 procent av personalstyrkan. Intäkter för minskade barnkullar för 2025 innebär ytterligare dryg 16,07 tjänster. När även underskottet beaktas kan totalt 28,29 tjänster försvinna för 2025, vilket motsvarar drygt 5,5 procent av medarbetarna. För 2026 skulle det innebära att Förskolan Gotland skulle starta året med 59,37 tjänster färre än under 2025, vilket motsvarar 11,55 procent av nuvarande bemanning. Minskningarna är omfattande och påverkar hela förskolans organisation.

Konsekvenserna av personalnedskärningarna är allvarliga, både för barn och medarbetare. Nedskärningar av viktiga funktioner såsom specialpedagoger kan leda till att fler barn med extra behov inte upptäcks i tid och därför inte få det

stöd de behöver för ett livslångt lärande.

Sammanfattningsvis innebär de ekonomiska besparingarna en stor utmaning för Förskolan Gotland, där både undervisningskvalitet och arbetsmiljö påverkas negativt.

Ärendebeskrivning

Bakgrund

Förskolan Gotland står inför stora ekonomiska utmaningar. Barn- och utbildningsnämnden (BUN) har beslutat om ett effektiviseringskrav på 3,85 miljoner kronor för 2025. Utöver detta har förskolan redan en prognostiserad ekonomisk obalans på 3,1 miljoner kronor för samma år. Totalt innebär detta ett behov av att effektivisera verksamheten med 6,95 miljoner kronor, vilket motsvarar en neddragning med cirka 28 tjänster under 2025.

Vid ingången av 2026 innebär detta att Förskolan Gotland totalt minskat sin organisation med cirka 59 tjänster hösten 2025, vilket motsvarar 11,55 procent av totala antalet medarbetare från januari 2025. Förändringarna påverkar både den pedagogiska kvaliteten för barnen samt arbetsmiljön för befintlig personal.

Problemställning

För att möta effektiviseringskraven samt uppnå en budget i balans för 2025 har redan flera anpassningar genomförts och planerats för:

- Under 2024 minskade personalstyrkan med 25 tjänster genom arbete med övertalighet och en restriktiv vikarietillsättning.
- Lagd prognos för 2025 innefattar minskningar, med minst 41 tjänster, för året för att försöka täcka det befintliga underskottet.

Dessa nedskärningar medför risker för kvalitetsförsämringar inom verksamheten, vilket strider mot förskolans uppdrag enligt läroplanen och riktlinjer från Skolverket.

En påverkansfaktor på ekonomin långsiktigt är den sjunkande nativiteten i landet och så även på Gotland. Den visar enligt senaste befolkningsprognosen att för kommande år fram till 2033 minskar antalet barn i de gotländska förskolorna med 177 barn, vilket innebär 20 barn per år. I dagsläget drabbar den minskningen Mellersta Gotlands förskolor mest.

Dock om man granskar den befintliga minskningen i barnvolymerna sedan 2019 har det redan skett en minskning på 254 barn, varav 173 barn mellan 2022 och 2024 (se tabell nedan).

År	Antal barn inskrivna i kommunal förskola 31/12	Skillnad sedan föregående år i antal barn	Skillnad sedan 2019 antal barn
2024	1843	73	254
2023	1916	100	181
2022	2016	29	81
2021	2045	22	52
2020	2067	30	30
2019	2097	0	0

Det innebär att befolkningsprognosen förmodligen inte visar helt rätt utifrån den trend som redan syns. Till 2033 kan det då utifrån faktiskt läge finnas risk för att minskningen av barn i de kommunala verksamheterna kommer vara på 250-300 barn, vilket i snitt fram till 2033 innebär en minskning på cirka 30 barn per år.

Krav och riktlinjer för förskolan

Förutom det kommunala uppdraget, som i det här fallet innebär att sträva mot en budget i balans finns det statliga uppdraget utifrån skollag och läroplan. Förskolans verksamhet styrs av skollagen och läroplanen, Lpfö 18. Huvudmannen har ansvar för att utbildningen genomförs i enlighet med bestämmelserna i lag och läroplan.

De effektiviseringar förskolan står inför kommer få stora konsekvenser. Huvudmannen har ansvar att anordna en förskola som enligt Lpfö 18 sid 8 under kapitlet Likvärdig utbildning säger: "Enligt skollagen ska utbildningen vara likvärdig oavsett var i landet den anordnas. Den ska ta hänsyn till barns olika förutsättningar och behov och anpassas till alla barn i förskolan. Det innebär att utbildningen inte kan utformas på samma sätt överallt och att förskolans resurser därför inte ska fördelas lika."

Det finns även riktmärken från Skolverket gällande barngruppernas storlek att ta hänsyn till:

- **6–12 barn** för åldrarna 1–3 år.
- **9–15 barn** för åldrarna 4–5 år.

För att säkerställa hög kvalitet och uppfylla läroplanens krav på utbildning och undervisning krävs:

- Tillräcklig tillgång till utbildad personal.
- Pedagogiskt material samt möjlighet att frigöra tid för förskolläraernas planering samt arbetslaget.
- Anpassade lokaler och utomhusmiljöer.
- Specialpedagogiskt stöd för barn med särskilda behov.

Bemanning i förskolan

För att förskoleenheterna ska fungera med daglig drift, utveckling och undervisning finns det vissa roller.

Rektor – leder och fördelar arbetet på förskoleenheten

Biträdande rektor – stödjer rektor i arbetet eller leder och fördelar arbetet likt en rektor om man har egen ansvar för någon förskola.

Intendent: Arbetar med övergripande ekonomistöd och verksamhetsutveckling.

Skoladministratör: Sköter förskolans administrativa uppgifter i medvind, Unikum samt stödjer rektor med ekonomi.

Barnomsorgsadministratör: Hanterar barnkön, skuldhantering och allt som har med placering av barn inom förskola och fritidshem.

Förskollärare: Ansvarar för att leda, planera, genomföra och utvärdera undervisningen i förskolan. Ansvarar för att skolförbereda barnen.

Barnskötare: Arbetar med omsorg och undervisning i förskolan utifrån förskolläraernas ledning.

Specialpedagog: Utreder barnens behov av extra anpassningar och särskilt stöd. Handleder förskollärare och barnskötare i hur de kan anpassa undervisningen i förskolan för barnen eller hur ett särskilt stöd ska utformas. Arbetar stödjande med enskilda barn när tid finns. Deltar i förskolans ledningsteam.

Pedagogisk utvecklingsledare: Stödjer, handleder och leder arbetet med undervisningen.

Resurspersonal: Arbetar med barn med extra behov, såsom medicinska behov och npf-diagnoser.

Måltider: Arbetet fördelas mellan redan befintlig personal.

Förslag på åtgärder

En effektivisering på 3,85 miljoner av förskolans budget får följande utfall på varje förskoleområde

Förskoleområde	Effektivisering	Tjänster		Bokslut 24	Tjänster
Chef Förskola	-272	-0,48		1 380	ej
Norra Gotlands förskolor	-272	-0,48		-1 043	-1,83
Norra Visbys förskolor	-586	-1,03		-2 618	-4,60
Västra Visby förskolor	-399	-0,70		-316	-0,56
Östra Visby förskolor	-406	-0,71		-217	-0,38
Sydöstra Visby förskolor	-421	-0,74		91	ej
Södra Visby förskolor	-396	-0,70		145	ej
Mellersta Gotlands förskolor	-668	-1,17		-3 014	-5,30
Södra Gotlands förskolor	-430	-0,76		619	ej
Summa	-3 851	-6,77		-7 208	-12,67

Antal tjänster är beräknade utifrån en medianlön, oaktad personalkategori. (32 000 kronor/månad)

Bokslutet 2024 för förskolan redovisar ett underskott om 4,97 miljoner kronor. I tabellen ovan påvisas antal tjänster som varje skolenhet med underskott behöver spara in för att närma sig budget i balans 2025.

Tabellen visar också antal tjänster som varje skolområde behöver minska i personal för att möta effektiviseringskravet på en procent för Förskolan Gotland.

Effektiviseringskravet innebär en minskning av 6,77 tjänster motsvarande 1,3 procent av personalstyrkan. Intäkter för minskade barnkullar för 2025 innebär ytterligare drygt 16,07 tjänster. När även underskottet beaktas kan totalt 28,29 tjänster försvinna för 2025, vilket motsvarar drygt 5,5 procent av medarbetarna. För 2026 skulle det innebära att Förskolan Gotland skulle starta året med 59,37 tjänster färre än under 2025, vilket motsvarar 11,55 procent av nuvarande bemanning.

I och med det befarade barntappet på 30 barn/år innebär det även en minskning med cirka 5,4 tjänster/år fram till till 2033.

För att åskådliggöra förskolans personalvolym finns här en tabell över antalet barn samt antal medarbetare per enhet enligt dags dato 2025-01-30.

Förskola	Antal Personal	Antal barn
Fole	9	44
Fårösund	5	23
Lärbro	9	43
Slite	13	54
Stenkyrka	12	43
Forellen	19	83
Persgränd	9	36
Storken	11	46
Språkförskolan	8	14
Väskinda	22	114
Asken	10	52
Humlan	11	37
Linden	8	37
Heden	11	22
Törnekvior	21	84
Blå Huset	13	49
Klubbsvampen	9	38
Vitkålen	13	58
Endre	10	53
Bogen	12	51
Kabyssen	14	56
Bryggaren	8	27
Glasmästaren	11	59
Skräddaren	8	47
Kväll och helg	3	18
Bullerbyn	12	48
Myran	17	87
Korallen	14	61
Torpet	11	50
Dalhem	11	52
Klinte	22	82
Roma Kungsallén	15	66
Roma Skogsgläntan	11	48
Sanda	15	61
Vänge	9	40
Eskelhem	7	24
Garda	7	33
Havdhem	8	37
Högby	11	47
Mullvaden	11	48
Tallen	16	68
Öja	6	21

För att illustrera de 59 tjänsterna som berörs kan följande exemplifieringar göras:

All personal Södra Gotlands förskoleområde (59 tjänster)
Garda, Hardhem, Tallen, Mullvaden, Högby, Öja

All personal Södra Visbys förskoleområde (54 tjänster)
Bullerbyn, Myran, Korallen, Torpet

All personal Sydöstra Visbys förskoleområde (60 tjänster)
Bryggaren, Glasmästaren, Skräddaren, Bogen, Kabysen

All personal Östra Visbys förskoleområde (48 tjänster)
Vitkålen, Blå Huset, Endre, Klubbsvampen

Två tredjedelar av personalen Mellersta Gotlands förskoleområde (92 tjänster)
Dalhem, Sanda, Eskelhem, Klinte, Roma Kungsallén, Roma Skogsgläntan, Vänge

Nästan all personal Västra Visbys förskoleområde (64 tjänster)
Asken, Humlan, Linden, Heden, Törnekviör

Två tredjedelar av personalen Norra Visby förskoleområde (88 tjänster)
Forellen, Persgränd, Storcken, språkförskolan, Väskinde, Stenkyrka

All personal Norra Gotlands förskoleområde (39 tjänster)
Fole, Slite, Lärbro, Färösund

Exemplen visar att det är en omfattande påverkan på hela förskolans organisation. Alternativet att minska antalet anställda med en eller två personal per förskoleenhet bedöms inte rimlig, förutom i något enstaka område, då gränsen för hållbar arbetsmiljö för personal och elever är nådd.

För att uppfylla effektiviseringskraven på 3,85 miljoner kronor samt det underskott på 3,1 miljoner kronor som redan ligger känt för år 2025, föreslås följande åtgärder:

1. Nedskärning av personal

Förskoleområdena behöver anpassa antalet medarbetare utifrån det minskade barnantalet. Det här slår olika hårt på olika områden och förskolor. I budgetprognoserna för Förskolan Gotland ligger det redan en planerad neddragning av 47,15 tjänster på helår 2026. Dessa behöver vara korrigerade till höstterminen. Utöver det behöver det även minskas med 4,75 tjänster till för att komma till rätta med det prognostiserade underskottet på 3,1 miljoner kronor. Det här gör en helårseffekt för 2025 på ca 28 tjänster. Det innebär att Förskolan Gotland går in i år 2026 med ca 59 färre medarbetare än föregående år.

2. Avveckla specialpedagoger i förskolan

Att ta bort funktionen skulle innebära en besparing på cirka 3,8 miljoner kronor (6 tjänster). Specialpedagoger är en ovärderlig del av förskolans uppdrag att erbjuda en inkluderande och likvärdig utbildning för alla barn. De

har en viktig roll både gentemot medarbetarna ute på förskolorna genom att ge pedagogiskt stöd och handledning för att skapa en inkluderande miljö. De arbetar tillsammans med rektor med att ha det övergripande ansvaret för arbetet kring barn samt att tillsammans med rektor utveckla undervisning och lärmiljö för främjande och förebyggande insatser.

3. Minskning av administrativa tjänster

Genom naturliga pensionsavgångar kan 1,15 tjänster inom administrationen minska, vilket motsvarar en besparing på 600 000 kronor.

Sammanlagt ger dessa tre åtgärder en besparing på 6,95 miljoner kronor och möter därmed både effektiviseringskravet och det prognostiserade underskottet.

Konsekvenser

Konsekvens av nedskärning av tjänster:

1. **Brist i kvalitén i undervisningen:** Med kraftiga nedskärningar av personal med bibehållen organisation riskerar kvaliteten på undervisning att försämrats på samtliga förskolor för samtliga barn. Att arbeta med att minska antalet förskolor ger en säkrad kvalitativ förskola för samtliga barn inom Förskolan Gotland. Då en nedskärning som enda åtgärd bara kommer att ge verksamheter som bemannar för att håll öppettiderna.
2. **Brist i likvärdigheten:** Förskolor i tätbebyggda områden riskerar att få stora barngrupper med många barn/årsarbetare för att kunna ha ekonomi att bemanna små förskolor. Detta skapar en stor brist i likvärdigheten då vissa förskolor över ön kan komma behöva ha uppemot 6 barn/årsarbetare medan andra förskolor kan ha så få som 3,5 barn/årsarbetare. Det kommer även göra att vissa förskolor inte kommer kunna hålla sina barngrupper enligt skolverkets riktlinjer.
3. **Brist i tillsynsansvaret** På de förskolor som får fler barn/årsarbetare ökar svårigheten att säkerställa tillsynsansvaret.
4. **Brist i arbetsmiljön för medarbetarna:** Det blir en ökad stress bland medarbetarna då det blir större barngrupper och mindre utrymme i budget till vikariat tillsättning vilket kan öka sjukfrånvaron. Det skapar även stress hos medarbetarna, med risk för ökad sjukfrånvaro, när de inte kan tillgodose varje barns enskilda behov eller kan utföra sitt kompensatoriska uppdrag.
5. **Ökad sjukfrånvaro och personalomsättning:** Minskad bemanning kan leda till en ohållbar arbetsbelastning, vilket kan öka sjukskrivningar. Det kan också leda till svårigheter att behålla och rekrytera personal.
6. **Minskad attraktivitet för Gotlands förskolor**
Lägre kvalitet kan påverka föräldrars val av förskola, vilket kan förstärka minskningen av barninskrivningar, att vårdnadshavare väljer fristående verksamhet i stället och i sin tur leda till ytterligare ekonomiska svårigheter.

Konsekvens av avveckling av specialpedagoger inom förskolan:

Neddragning av specialpedagoger innebär att barn med särskilda behov inte får det stöd de behöver. Detta kan påverka både barnens utveckling och grundskolans långsiktiga resultat negativt. Detta kan också på sikt öka kostnader i grundskolan då det kan ge ökat behov av insatser senare i elevens skolgång.

Nedskärningar inom denna personalgrupp skulle få långtgående negativa konsekvenser. Det är avgörande för barnen att deras särskilda behov upptäcks i tid för att de senare ska kunna nå godkända betyg i gymnasiet då det kan göras riktade insatser i tid.

Specialpedagogiska insatser är inte en kostnad som enkelt kan reduceras utan att det får betydande negativa konsekvenser för verksamheten och barnens framtid. Dessa insatser ger också långsiktiga vinster, både för individ och samhället.

Att dra ned på specialpedagoger skulle också öka rektors arbetsbelastning då vissa arbetsuppgifter som specialpedagoger gör idag istället skulle landa på rektor. Detta skulle få allvarliga konsekvenser för rektors arbetsmiljö som i dagsläget är mycket ansträngd.

Konsekvens administrativa tjänster: Ökad administrativ belastning på kvarvarande personal. Minskat ekonomiskt stöd till rektorerna vilket innebär en risk för dålig arbetsmiljö i form av stress samt svårare att ha koll på sin ekonomi vilket riskerar att försämra det ekonomiska resultatet ytterligare.

Konsekvens att riskera att inte uppnå barn- och utbildningsnämndens mål att fler elever ska bli behöriga till gymnasiet: Denna målsättning kommer att bli svår att nå med de personalminskningar som effektiviseringskrav och resultatkrav ställer på förskolans verksamhet.

Konsekvenser av små enheter: När enheterna minskar i storlek blir de sårbara då det är svårare att samarbeta över avdelningarna vid till exempel sjukdom eller planeringstid. De små enheterna har därför svårare och ibland är det till och med en omöjlighet, att balansera vikariekostnaden. Det försvårar även undervisningen för barnen samt det systematiska kvalitetsarbetet. Det blir också sårbart när barn med extra behov, som ofta behöver mer resurser både i tid och pengar, vilket procentuellt kostar mer för en liten enhet gentemot en större enhet.

Bedömning

Förskolan Gotland rekommenderar därför att i första hand arbeta med en anpassning av antal förskoleenheter för att på så sätt möjliggöra för de yngsta barnen att fortsatt ha tillgång till specialpedagoger. Det riskerar annars att få långtgående negativa konsekvenser för barnens utveckling och verksamhetens kvalitet. I stället hänvisar vi till rapporten "Översyn förskoleorganisation Gotland BUN 2024/496" som delgetts BUN, där alternativa åtgärder

föreslagits för att uppnå effektiviseringar utan att kvaliteten i verksamheten försämras.

Däremot bör vi undvika nedskärningar av specialpedagogiska resurser, då detta riskerar att leda till betydande försämringar i barns utveckling och personalens arbetsmiljö. Att investera i personal och kompetens är en nyckel till långsiktig hållbarhet och en verksamhet som kan möta framtidens utmaningar.

En effektivisering om en procent gällande bemanning kommer att få konsekvenser. Under 2024 gjorde Förskolan Gotland ekonomiska handlingsplaner för att nå en budget i balans. Trots åtgärder gjorde Förskolan Gotland ett resultat på 4,9 miljoner minus. 2025 är prognosen redan nu 3,1 miljoner minus trots redan planerade åtgärder. Ytterligare effektiviseringar kommer att bli mycket kännbara. Skolledarna signalerar redan om att det är svårt att följa läroplanens krav för barnens rätt till undervisning som är anpassad efter barnens olika behov och förutsättning. Utöver riskerar även att arbetsmiljön för både medarbetare och skolledare att bli lidande vilket kan få långsiktiga konsekvenser utöver sjukfrånvaro, såsom att utbildad personal lämnar yrket.

Alternativt tillvägagångssätt som inte enbart är att minska antal personal

Förskolan Gotland står inför stora ekonomiska utmaningar på grund av ett minskat antal barn och ökade lönekostnader som inte matchas av höjningar i grundbeloppet. För att hantera detta behöver vi vidta åtgärder som säkerställer en ekonomi i balans, men samtidigt skyddar kärnverksamheten och förskolans kvalitet. Nedan presenteras ett strategiskt förslag med fokus på att undvika nedskärningar i personal, särskilt specialpedagoger, och i stället prioritera alternativa besparingsåtgärder

Alternativa besparingsåtgärder som kan ge en besparing på 4,35 miljoner kronor för att inte lägga all besparing genom personalnedskärningar

1. Minskning av frukostservering

Att avskaffa frukost inom förskolorna kan spara cirka 2,1 miljoner kronor per år i livsmedelskostnader. Utöver det skulle den pedagogiska personalen kunna fokusera mer på kärnuppdraget, vilket skulle öka resursutnyttjandet av befintlig personal. För barn med långa vistelsetider blir det en påverkan då man vet att hunger påverkar inlärningsförmågan. Det finns också barn i till exempel socioekonomiskt utsatta områden som inte blir serverade frukost i hemmet och där det första målet på dagen blir lunchen.

2. Omorganisering av språkförskolan

Genom att fördela barn från språkförskolan till deras hemförskolor och tillhandahålla extra stöd kan cirka 1,6 miljoner kronor sparas årligen. Detta gynnar också barnens vardag genom kortare resvägar, mindre klimatpåverkan och möjlighet att tillhöra en förskola närmare

hemmet. För att bibehålla kvaliteten behöver tydliga riktlinjer och resurser för stödarbetet etableras.

3. Begränsning av mjölkservering

Att minska eller avskaffa servering av mjölk kan ge en besparing på 650 000 kronor per år.

Genom att prioritera alternativa åtgärder, såsom minskad frukostservering, omorganisering av språkförskolan och minskning av mjölkservering, kan vi spara cirka **4,35 miljoner kronor** vilket ger en mindre påverkan på kärnverksamhetens kvalitet.

Vilket ger ett bortfall på 7,8 tjänster som inte behöver sägas upp.

Bedömning

Beslutsunderlag

Förvaltningens tjänsteskrivelse 2025-01-31

Utbildnings- och arbetslivsförvaltningen

Torsten Flemming
Utbildningsdirektör

Lena Gustavsson
Avdelningschef förskolan